

164. Rångedala sn, Gretlanda by. Nu i Borås museum.

Pl. 134.

Litteratur: S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid 1 (1937, rev. 1945), nr 2.

Den runristade stenen tillhör sedan år 1915 Borås museum, inv.nr 6.159. Den påträffades år 1914 i en stenmur invid gårdporten till en av gårdarna i Gretlanda by.

Granit. Höjd 0,58 m, bredd 0,3 m. Runorna äro tydligt huggna.

Inskrift:

āue maria

5

Ave Maria.

Till läsningen: Mellan 2 **e** och 3 **m** finns en vittring. Gardell läser — måhända till följd härav — r. 2 som **æ**. I 7 **a** är hst bevarad i kanten av en flagring; bst är säker men något grund.

S. Gardell anser, att stenen utgjort gavelhäll i en gravkista från 1000-talets slut.

165. Södra Vings sn, kyrkogården.

Pl. 135, 136, 137.

Litteratur: L 1639, T 112. J. G. Liljegren och C. G. Brunius, Nordiska Fornlemningar 2 (1823), nr 87; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 148; C. J. Ljungström, Åhs och Wedens härader (1865), s. 58 f.; G. Stephens, ONRM 1 (1866–67), s. 458 f.; N. G. Djurklou, Antiquitetsintendentens berättelse 1869, s. 254 f. (ATA); H. Werner, Grafstenar från Medeltiden i Vestergötland, s. 3 (odat., 1870-talet?, ATA); N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 61; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 131; Handlingar 1925 i ATA; O. v. Friesen, Runorna i Sverige (1928), s. 81, i Runorna (Nord. kultur 6, 1933), s. 234; Fornminnesinventering 1931 (ATA); K. G. Ljunggren i ANF 49 (1933), s. 68 f., 80 f.; S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid 1 (1937, rev. 1945), nr 686.

Äldre avbildningar: E. B. Tranander, bläckteckning (odat., i KB F m 27, s. 37, återgiven i Liljegren och Brunius a.a., pl. 87, Stephens a.a., s. 458, samt Gardell a.a. 2, s. 54); tuschteckning av okänd hand (i J. G. Liljegren, Fullständig Bautil, ATA); Djurklou, bläckteckning (i a.a.); Jacob Silvén, blyertsteckning juli 1877 (ATA); S. Welin, träsnitt (i T 112); v. Friesen a.a. 1928, fig. 53, 1933, s. 234.

Denna kistlockformade, medeltida gravhäll ligger på Södra Vings kyrkogård, V om kyrkan, omedelbart Ö om och innanför kyrkogårdsmuren.

Stenen är ituslagen. Brottet synes vara av gammalt datum. Den äldsta uppgiften om stenen är E. B. Trananders teckning (från slutet av 1600-talet) med påskriften »Hic lapis invenitur jn cœmiterio Templi Wings in åsshärad». I O. Celsius' handskrift *Svenska runstenar* (KB F m 60: 2, s. 355) finns en lokaluppgift, vilken troligen hänför sig till denna sten: »Wings kyrkia i Ås härad, Elfsborgz lähn. B. Lillie.» Baron Claes Lillies uppgifter till Celsius om västgötska runstenar synas av andra anteckningar att döma härröra från hans studietid i Uppsala på 1720-talet (jfr Vg 161). Bevarade teckningar från 1800-talet avbilda till skillnad från de tidigare endast stenens mindre del, och C. J. Ljungström (*Åhs och Wedens härader*, 1865) skriver: »Stenens andra hälft har blifvit mycket eftersökt, men omöjligen kunnat finnas». Den större delen av stenen återfanns emellertid vid 1800-talets slut i samband med grävningsarbeten på kyrkogården.

Sandsten. Längd 1,8 m., bredd 0,56 m. Gravstenens översida är femfasad. Mittpartiet är prytt med kvastpalmetter. Ena långsidans båda skråkanter bära en gravskrift, avfattad på svenska men med latinska bokstäver (blandning av versaler och majuskler), den andras en parallelltext med runor.

Inskrift:

botildær : læt : gæra : hualf : þænna : ifir : suen : dærmosen : haraldær : stenmæstari : gærði :

Bothildær læt gæra hualf þænna yfir Sven Dyrmo[ð]sson. Haraldær stenmæstari gærði.

»Bothild læt göra denna gravvård över Sven Dyrmodsson. Harald stenmästare gjorde den.»

Till läsningen: Alla runorna äro tydliga, och läsningen stödes i inskriftens förra del på alla punkter (utom i fråga om æ, r) av bokstavsskriften. Därmed torde också runan mellan 18 a och 20 f, som haft sin plats i brottytan mellan stenens båda delar, med säkerhet ha varit i. Undre delen av 50 s är borta i brottet. Den runristade signaturen återfinnes ej i bokstavsskriften utan motsvaras här av det latinska AVE MARIA GRATIA. — Tranander: 6 t; sk saknas efter 25 a; 27 k, 34 t; 49 r utelämnad; 52 i, 62 e; sk saknas efter 65 i. — Liljegren följer Tranander men rättar r. 27 till k och sätter sk mellan alla orden. — Samma läsning meddelar också Stephens. — Djurklou, som endast undersökt stenens ena hälft, läser r. 52 som i. — Torin läser som ovanstående.

Om *hualf* se Vg 81. Samtliga förnamn äro vanliga under medeltiden. Namnet på den dödes fader är svårast att komma tillrätta med.

R. 35 kan teoretiskt motsvara antingen *e* eller *y*. I förra fallet är namnets förled *Der-*, i det senare *Dyr-*. v. Friesen har föredragit det senare alternativet. Denna förled är, särskilt i fvn., icke ovanlig, medan belägg för *Der-* helt saknas. Beckman åter läser utan tvekan *e* under hänvisning till parallelltexten med latinska bokstäver: »Den gravlagde hette tydligen *Sven Dermoson*». Vad som nu klart och tydligt kan urskiljas av ordet i bokstavstexten är endast DEV..OSON. Lakunen förorsakas dels av ett bortslaget stycke (närmast före O), dels av hård vittring i stenytan intill brottet (efter V). Trananders bild visar emellertid stenen fullständig. Ett svagt, tämligen schematiskt placerat tvärstreck markerar visserligen brottlinjen, men texten är

fullständig, och brottet hade tydligen ännu icke medfört de skador, som nu på en viktig punkt gör tolkningen vanskligh. Tranander läser TORMOSON med RM i lakunen. Då ordets tre första bokstäver ännu tydligt kunna urskiljas, spelar hans felaktiga läsning av dessa mindre roll, men innebär dock även för RM ett visst osäkerhetsmoment. På den ifyllda bilden, pl. 136, har Jungner efter DE läst V. På stenen ser man efter V, som är absolut säkert, en stapel. Upp till t. h. om denna stapel går en bred, utvittrad linje snett nedåt. Där efter syns övre delen av en stapel, som ej har förbindelse med de två föregående. Efter detta bokstavsspår har stenen brustit. Lakunen är ungefär 10 cm. Något absolut hinder att fatta de efter EV synliga strecken som rester av ett R och ett M av annan typ (jfr Vg 96) torde icke finnas, även om resterna av bistaplarna äro synnerligen otydliga. Anmärkas bör dock att, som bilden visar, de båda stenhälvorna endast äro provisoriskt hoplagda, ej noggrant hoppassade. Den latinska skrivningen EV skulle sålunda motsvara *r* i runtexten. Som uttryck för *e* förefaller skrivningen EV egendomlig, medan den för *y* i och för sig icke är alldeles otänkbar. I flertalet västgötska fall, där *þ* har vokalkaraktär betecknar runan *e*. För *y* är typen mindre vanlig. Jfr dock Vg 143, 144. Att med Liljegren och Torin låta runan beteckna *o* är orimligt. Egennamnens senare del, här representerad av runorna *mo*, kan teoretiskt sett utgöra en normal oblik form av ett svagt femininum men motsvarar väl snarast det kända namnledet *-moð-* med bortfall av tonande frikativ konsonant framför *s*.



Fig. 266. Vg 165. S. Vings sn, kyrkogården. Efter teckning av Tranander.